

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

www.ketab.ir

موضوع:

گوناگون: ۳۷

گروه مخاطب:

- تخصصی (طلاب و دانشجویان)

- عمومی

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۰۳۷

مسلسل انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۷۳۹۰

کتاب‌های علامه طباطبائی / ۴۵

طباطبائی، سیدمحمدحسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰. مجموعه آثار علامه سیدمحمدحسین طباطبائی؛ به کوشش سیدهادی خسروشاهی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۸.

ج. نمودار، نمونه - مؤسسه بوستان کتاب؛ ۲۰۳۷. کتاب‌های علامه طباطبائی؛ (۴۵) (گوناگون: ۳۷)

ج. ۱۰) (ج. ۱۰) 2- 2130 - 09 - 964 - 978 / ISBN 3 - 1622 - 09 - 964 - 978 - ISBN

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتاب‌نامه.

نمایه.

مندرجات: ج. ۱۰. کتاب‌های سیر و سلوک سبزوئی و نسب‌نامه خاندان طباطبائی.

۱. اسلام - مجموعه‌ها. ۲. طباطبائی، سیدمحمدحسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰. ۳. طباطبائی، سیدمحمدحسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰.

عرفان. ۴. شعر فارسی - قرن ۱۴. ۵. دانشمندان اسلامی - ایران - قرن ۱۴ - نامه‌ها. ۶. مجتهدان و علما - ایران - مقاله‌ها و خطابه‌ها. ۷. فیلسوفان

اسلامی - ایران - قرن ۱۴ - نامه‌ها. ۸. سادات طباطبائی (خاندان) - نسب‌نامه. ۹. طباطبائی (خاندان) - نسب‌نامه. ۱۰. سادات (خاندان) -

نسب‌نامه. الف. خسروشاهی، هادی، ۱۳۱۷ - مصحح. ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان.

۲۹۷ / ۱۷۹

BP ۹۸ / ط ۲۵ م ۳

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۶۸۶۱۰۳

۱۳۹۸

مجموعه آثار

علامه سید محمد حسین طباطبائی

جلد دهم

کتاب‌های: سیر و سلوک سبز و نسب‌نامه خاندان طباطبائی

به کوشش: سیدهادی خسروشاهی

بوستان کتاب
۱۳۹۸

مجموعه آثار علامه سید محمد حسین طباطبائی ر.ج ۱۰

کتاب‌های سیر و سلوک سبز و تسبیح‌نامه خاندان طباطبائی

- به کوشش: سیدهادی خسروشاهی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۸ ● شمارگان: ۵۰۰ ● بها: ۹۰۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

♦ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاینه)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۷-۳۷۷۴۲۱۵۵-۳۷۷۴۲۱۵۴، شماره: ۳۷۷۴۲۱۵۴، تلفن پخش: ۳۷۷۴۳۴۲۶

♦ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

♦ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸

♦ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲

♦ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهارراه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰

♦ فروشگاه شماره ۵ (رنگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نیش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹

اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدرانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

● اعضای شورای بررسی آثار ● دبیر شورای کتاب و سرویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار ● اصلاحات حروف نگاری: حسین محمدی ● صفحه‌آرایی: احمد مؤتمنی ● بازخوانی نهایی متن: مهدی سهرابی ● کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌منش ● مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی ● طراح جلد: محمود هدایی ● اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری ● اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی ● مدیر تولید و کنترل نهایی متن: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست اجمالی

سیر و سلوک سبز

۱۳	مقدمه
۱۹	۱. سیر و سلوک سبز دستور العمل برای خودسازی
۲۱	دستور عملی برای سیر و سلوک
۲۱	اشاره
۲۳	نامه اول
۲۴	جواب علامه به نامه اول
۲۵	توضیح
۲۸	نامه دوم
۲۹	جواب علامه به نامه دوم
۳۰	توضیح
۳۲	جواب علامه طباطبائی به نامه سوم
۳۲	توضیح
۳۶	چند مکتوب سلوکی و اخلاقی
۳۷	پاسخی از علامه
۳۸	نامه‌ای سلوکی

- ۳۹ نامه‌ای دیگر از علامه طباطبائی پس از هجرت به نجف اشرف
- ۴۱ چند دستور سلوکی
- ۴۲ پاسخی از علامه طباطبائی به یک تسلیت
- ۴۴ نامهٔ تسلیت به آیهٔ الله طهرانی
- ۴۵ نامهٔ تسلیت دیگر علامه طباطبائی
- ۴۶ نوشته سنگ مزار حضرت آیهٔ الله علامه طباطبائی
- ۴۷ ۲. اشعار
- ۴۹ کیش مهر
- ۵۰ آتش مهر
- ۵۱ مهر خوبان
- ۵۱ نشان مهر
- ۵۲ ندهم مهر ز دل...
- ۵۳ جام وحدت
- ۵۳ بزم یار
- ۵۳ دوستان پاک
- ۵۴ جُرم آزادگی
- ۵۴ شمع و پروانه
- ۵۶ دل آرام باش!
- ۵۸ آنچه خدا خواست، همان می‌شود
- ۵۸ مهر هدایت
- ۶۰ قافلهٔ فنا
- ۶۱ یاد باد!
- ۶۱ شاد باش

- ۶۱ مهر؛ سرمایه زندگی
- ۶۲ سیوی دختر ماهر و!
- ۶۲ آیه الله آنجی
- ۶۲ همان غنچه بود!
- ۶۳ «راست»، «پرشان» می گفت!
- ۶۳ پس پرده
- ۶۳ عمر بی مهر!
- ۶۴ دل بی مهر
- ۶۴ دو هزار «کن ترانی»
- ۶۴ مجلس نشین قدس
- ۶۵ پیوست
- ۶۷ توضیحاتی کوتاه درباره بعضی واژگان اشعار علامه طباطبائی
- ۸۱ ۳. اجازه نامه های روایی
- ۸۳ اجازه ای برای: محمدحسین الحسینی الطهرانی
- ۸۵ اجازه ای برای: شیخ محمد واعظ زاده خراسانی
- ۸۶ اجازه ای برای: سیدحسن مرتضوی لنگرودی
- ۸۷ اجازه ای برای: شیخ حسن المجد
- ۸۸ اجازه ای برای: سیدمحمدعلی قاضی طباطبائی
- ۹۱ ۴. نامه ها
- ۹۳ «اشترک مجله العرفان»
- ۹۴ اوراق شیعه در اسلام
- ۹۵ درباره کتاب اصول فلسفه
- ۹۶ قرارداد کتاب اصول فلسفه

- ۹۷..... روش تحصیل فلسفه
- ۹۸..... هدیه و تقدیم
- ۹۹..... گواهی فضل
- ۱۰۰..... پاسخ به یک نامه
- ۱۰۱..... ظلم یا شرّ، در پاسخ یک نامه
- ۱۰۶..... سازمان روحانیت
- ۱۰۷..... درباره قرآن
- ۱۰۸..... تردد حق یا اراده و مشیت حق
- ۱۱۰..... درباره دیدار با آیه الله بهبهانی
- ۱۱۲..... شرحی درباره قصور ذاتی انسان
- ۱۱۴..... مقدمه چینی تشریف
- ۱۱۴..... نامه به دکتر نصر
- ۱۱۵..... زندگی خودنوشت
- ۱۱۷..... گزارشی درباره مسائل حوزه علمیه قم
- ۱۲۱..... دو نامه کوتاه
- ۱۲۲..... آیه ارث
- ۱۲۳..... مقدمات متناهی...
- ۱۲۶..... پاسخ به یک سؤال
- ۱۲۶..... معذرت خواهی
- ۱۲۷..... پیام به مناسبت شهادت استاد مطهری
- ۱۲۸..... نامه ای دوستانه
- ۱۲۹..... تسلیت نامه
- ۱۳۰..... نامه خانوادگی

- ۱۳۱ درخواست تدریس فلسفه
- ۱۳۲ نامه‌ای به آیه‌الله احمدی میانجی
- ۱۳۳ نامه‌ای به آیه‌الله مرندی
- ۱۳۴ نامه‌ای دیگر به آیه‌الله مرندی
- ۱۳۵ نامه‌ای دیگر به آیه‌الله مرندی
- ۱۳۶ درباره چاپ آثار
- ۱۳۷ چند اجازه نشر آثار
- ۱۳۸ آموزش دین
- ۱۳۹ چند پرسش قرآنی و پاسخ علامه
- ۱۴۳ پاسخ علامه
- ۱۴۵ درباره آثار دکتر شریعتی
- ۱۴۷ وصیت نامه اول
- ۱۴۸ وصیت نامه دیگر...
- ۱۵۰ درباره وصیت نامه حاج هاشم تهرانی
- ۱۵۲ صلح نامه
- ۱۵۴ تکمیل صلح نامه
- ۱۵۶ قرارداد چاپ المیزان
- ۱۵۸ نامه‌ای درباره تفسیر المیزان
- ۱۵۹ تسلیت نامه
- ۱۶۱ چند نامه درباره آثار جدید
- ۱۶۸ توصیه نامه
- ۱۶۹ چند نامه متفرقه
- ۱۶۹ شرحی بر یک عکس!

- ۱۷۰ چند سند روزمره
- ۱۷۳ دو نامه به شهید قدوسی
- ۱۷۴ نامه دوم به شهید قدوسی
- ۱۷۵ ترجمه جلد دوازده المیزان
- ۱۷۶ درباره ولایت
- ۱۷۸ مسئله رد شمس
- ۱۸۱ تسلیت به آیه الله سید حسین قاضی
- ۱۸۲ یادداشتی در گنج نامه مرحوم وزیری - یزد
- ۱۸۳ یادى از آیه الله على اكبر مرندى هم بحث علامه در نجف اشرف
- ۱۸۶ نوشته علامه درباره روش تفسیر المیزان
- ۱۸۹ ۵. تقریظها
- ۱۹۱ تقریظ بر کتاب: «المراقبات»
- ۱۹۳ مقدمه بر: «اسلام و انسان معاصر»
- ۱۹۴ درباره: «تفسیر الفرقان»
- ۱۹۵ درباره کتاب: «أشعة القرآن»
- ۱۹۶ تقریظ بر: «بشارات عهدین»
- ۱۹۸ تقریظ بر کتاب: «جلال الدین دوانی»
- ۲۰۰ تقریظ بر: «روش اندیشه»
- ۲۰۱ توضیحات: «کتاب شیعه»
- ۲۰۲ تقریظ بر کتاب: «داستان زنده ها»
- ۲۰۳ دیباچه بر ترجمه: «سنن النبی»
- ۲۰۴ تقریظ بر: «جنایات تهمت»
- ۲۰۵ تقریظ بر: «بردگی در اسلام»

- ۲۰۶..... درباره کتاب: «عشق و رستگاری»
- ۲۰۷..... درباره «نوارهای قرآنی»
- ۲۰۸..... مقدمه بر کتاب «محاسبة النفس»
- ۲۱۰..... مقدمه بر چاپ جدید: «تفسیر عیاشی»
- ۲۱۳..... تقریظی بر چاپ جدید: «تفسیر نور الثقلین»
- ۲۱۵..... مقدمه بر چاپ جدید: «وسائل الشیعه»
- ۲۱۷..... تقریظ بر: «مفاهیم القرآن»
- ۲۱۸..... مقدمه بر ترجمه عربی: «اصول الفلسفه»
- ۲۱۹..... تقریظ بر: «توضیح المطول»
- ۲۲۱..... مقدمه بر: «با من به خانه خدا بیاید»
- ۲۲۳..... درباره: «عبدالله بن سباء»
- ۲۲۴..... درباره «روابط اجتماعی در اسلام»
- ۲۲۵..... ۶. چگونگی تدوین بدایه و نهایه
- ۲۲۸..... چگونگی تدوین بدایه و نهایه
- ۲۳۱..... مکاتبات مربوط به بدایة الحکمه
- ۲۵۵..... ۷. چند پرسش و پاسخ
- ۲۵۷..... توضیح
- ۲۵۹..... چند پرسش و چند پاسخ
- ۲۷۱..... ۸. چند پیوست
- ۲۷۷..... پیوست ۱: تقریظی بر تفسیر المیزان
- ۲۸۵..... پیوست ۲: دورنمای فلسفه اسلامی
- ۲۹۵..... پیوست ۳: حواشی علامه بر اسفار
- ۲۹۷..... پیوست ۴: آخرین حکیمان ایران سنتی

- پیوست ۵: پیام آیت‌الله العظمی شیرازی به مناسبت رحلت آیت‌الله علامه طباطبائی رحمته الله علیه ۳۰۳
۹. نمونه‌هایی چند از: دست‌خط‌های علامه طباطبائی ۳۰۵
- اشعار، نامه‌ها، اجازات، تقریظ‌ها – ۳۰۵
- تصاویری چند از: علامه سید محمد حسین طباطبائی رحمته الله علیه ۳۷۹
- ملحقات جدید یا: اضافات ۴۰۱
- دربارۀ شهید مطهری ۳۹۷
- نظر تکمیلی دربارۀ دکتر شریعتی ۴۰۳
- توصیه برای اخذ اشعار ۴۱۴
- شعر استاد سید محمد حسین شهریار رحمته الله علیه ۴۱۹
- نمایه‌ها ۴۲۳

نسب‌نامه خاندان طباطبائی

- یادداشت چاپ دوم ۴۳۳
- مقدمه‌ای بر: نسب‌نامه خاندان طباطبائی ۴۳۵
- انساب آل عبدالوهاب ۴۴۷
- شجره طیّبه اصلها ثابت و فرعها فی السماء ۴۵۲
- متن مخطوط نوشته استاد ۵۲۵
- شجره‌نامه خاندان طباطبائی در تبریز ۵۷۵
- خاندان قاضی طباطبائی در تبریز ۵۷۷

مقدمه

کتابی که پیش روی دارید، آخرین مجلد از مجموعه آثار علامه سید محمد حسین طباطبائی است که به فضل و لطف الهی، توفیق جمع آوری، تدوین و نشر آن‌ها به این جانب اعطا گردید. خداوند را بابت این توفیق کریمانه، بی نهایت سپاس گزارم و به روح استاد بزرگوار، علامه طباطبائی، که مماتش نیز همچون حیاتش، مقرون و مشحون به برکت‌های معنوی بسیار است، درود می فرستم.

این مجموعه شامل نامه‌ها، شعرها، تقریظ‌ها، اجازات و برخی دیگر از اسناد مربوط به حیات علمی و عملی، مادی و معنوی علامه طباطبائی است که افاضل محترم و خوانندگان ارجمند با ملاحظه آن‌ها، خواهند دید که در این مجلد از کتاب، چه دُرهای درخشان، ارزشمند، گران بها و کم‌مانندی جای گرفته است. نخستین بخش، شامل چند نامه استاد در پاسخ فردی است که خواستار «ارائه طریق در سیر الی الله» بوده و علامه طباطبائی با عنایت خاص، به آن پاسخ مثبت داده و برای راه‌یابی به مراحل عرفان عملی، روش‌های خاصی ارائه نموده است... این رهنمودها را برادر محترمی «سیر و سلوک سبز» نامیده بود که در این کتاب هم آن نام به کار گرفته شد.

در خصوص اشعار علامه طباطبائی باید اشاره کنم که طبق فرموده استاد، به

دلایلی، معظم له صفحات دیوان اصلی اشعار خود را به آب ریخته و از بین برده است و آنچه ما جمع کرده‌ایم، اشعاری است که در دست دوستان یا در گوشه‌وکنار باقی مانده بود و با این که تعداد اشعار باقی مانده زیاد نیست، ولی هرکدام از آنها، محتوا و ارزش معنوی ویژه‌ای دارد که بر اهل خرد و دقت، پوشیده نخواهد ماند.

اشاره به این نکته هم ضروری است که طبق فرمودهٔ استاد به این جانب، ایشان اشعاری به زبان عربی یا ترکی نسروده است و آنچه در این زمینه ادعا شود، عاری از صحت است و انتظار آن است که علاقه‌مندان به استاد علامه، تلاشی بر افزایش تعداد اشعار استاد نداشته باشند و بگذارند اشعار باقی مانده از استاد، به همان مقداری باشد که باقی مانده است.

در قسمت اجازات، چهار اجازه نقل حدیث و فقط یک اجازه «اجتهاد» برای آیه‌الله شیخ محمد واعظزاده خراسانی نقل شده است و البته شاید اجازات استاد علامه، بیشتر از این تعداد باشد، ولی آنچه که ما توانستیم به دست آوریم، همین پنج اجازه بود و اگر کسانی اجازات دیگری را سراغ دارند، کپی آن را برای ما بفرستند تا در چاپ‌های بعدی کتاب اضافه شود.

اما نامه‌ها: آنچه در این کتاب وجود دارد، به حسب ظاهر، جزو آثار علمی و مرسوم علامه فقید نیست و از کتاب‌های تألیفی او محسوب نمی‌شود؛ اما این ظاهر قضیه است، ولی حقیقت آن است که این مطالب و سطور مندرج در نامه‌ها و مراسلات علامه طباطبائی به اشخاص مختلف و به مناسبت‌های مختلف، حاوی حقایق و نکات بی‌مانندی است که اگر گفته شود در هیچ‌جای دیگر نمی‌توان نظیر و نمونه‌ای برایش یافت، اغراق نیست.

در واقع، این کتاب با محتویات متنوع و متعدد خود، حاوی تصویری از حکیمی بزرگ، نویسنده‌ای سترگ، فیلسوفی دقیق‌النظر و مفسری شاخص است که شاید در جای دیگر، چنین تصویری قابل مشاهده و دریافت نباشد. آن‌جا که لطف و صمیمیتش را با اشخاص و افراد مختلف، چه آن‌ها که شناخته شده بودند و چه کسانی که ناشناخته‌اند، به وضوح می‌بینیم. آن‌جا که کرامت و بزرگواری عام و خاص احترام او را

با خاص و عام می‌خوانیم؛ آن‌جا که حس مسئولیت و احساس تکلیفش را در پاسخ‌گویی به هر نامه‌ی رسیده ملاحظه می‌کنیم و آن‌جا که پاسخ‌گویی شفافش را به رأی‌العین می‌بینیم، در پاسخ به هر پرسشی که از دور و نزدیک می‌رسید.

با تأمل در ابعاد و زوایای گونه‌گون این کتاب و به‌طور خاص، اسناد و نامه‌ها، می‌توانیم کم‌وکیف اخلاق این عارف و فیلسوف بزرگ را در تعامل با انسان‌ها و در مواجهه با بررسی و ارزیابی قضایا، به نظاره بنشینیم و ببینیم که چگونه سلوک می‌کرد؛ چگونه رفتار می‌کرد؛ چگونه تواضع می‌کرد و چگونه چیزی و کسی را از قلم نمی‌انداخت. سفارش و توصیه‌ی اشخاص مختلف به افراد و کسانی که می‌توانستند کارگشایی کنند، از طرف علامه‌ای جامع‌الاطراف، حس انسانی یک انسان خدا‌باور واقعی را در نظر می‌آورد؛ برای نمونه، تذکارش برای برگزاری بزرگداشت چهارصدمین سال ولادت صدرالمتألهین توسط دانشگاه تهران، روح معنوی او و علاقه‌اش به تکریم مفاخر و بزرگان را نشان می‌دهد و چنین است قضایای دیگر، آنچه از خامه‌ی او بر کاغذهای نامه‌ها جریان یافته است.

بی‌تردید، اگر بخواهیم از این نوشته‌ها و محتویات و مطاوی آن مطلبی به‌دست آوریم و بنویسیم و تحلیل کنیم، نیازمند نگارش مقاله یا رساله‌ای مستقل خواهیم بود که از چهارچوب این مقدمه خارج است. امیدواریم خوانندگان آگاه، دانشمند، فرهیخته و کاوشگران جامعه علمی، آنچه را که می‌توان از این بخش از نوشته‌ها و آثار علامه طباطبائی استخراج کرد، کانون توجه قرار داده، حقایق تازه‌ای درباره‌ی جنبه‌های ناشناخته‌ی اندیشه‌های علامه طباطبائی عرضه کنند که به قول خود آن فقید بزرگوار: «راه باریکی که یک دانشمند به حقایق باز می‌کند، از دنیا و مافیها ارزنده‌تر است.»

نکته دیگری که درخصوص این کتاب باید یادآوری کنم، اشاره به زمان طولانی و فرصت زیادی است که صرف تهیه، تدوین و تنظیم آن شده است. با توجه به گستردگی روابط علامه طباطبائی که تقریباً غالب صنوف علمی و فکری را شامل می‌شد و نیز با

توجه به پراکندگی اشخاصی که این اسناد و نامه‌ها و تقریظ‌ها و مقدمه‌ها و یادداشت‌ها را داشتند، جمع‌آوری این گوه‌های پراکنده، کاری بس دشوار بود و محتاج تأمل و حوصله و پی‌گیری و جست‌وجو، که توسط این جانب سالیانی دراز به طول انجامید، به‌ویژه که مراجعه‌های چندباره به کسانی که در دسترس بودند یا تلفن‌هایی بی‌شمار به اشخاصی که در داخل یا خارج در دسترس حضوری نبودند، در مدتی چندساله انجام پذیرفت. و بدون مبالغه، بیش از ۲۵۰ بار با اشخاص و نهادهای علمی در داخل و خارج از کشور، به طور حضوری یا تلفنی یا مکتوب تماس گرفته شد که در مواردی همراه با مشکلاتی ویژه بوده است.

در بعضی نامه‌ها و مکتوبات، روحیات استاد علامه را در بی‌اعتنایی به زخارف دنیا به‌درستی می‌توان دریافت. این بخش از وجود آن حکیم والا مرتبه را می‌توان در «وصیت‌نامه» و «صلح‌نامهٔ املاک» و نوع قراردادهایی که برای نشر آثار و مؤلفاتش به امضای استاد رسیده است، دید و خواند؛ برای مثال، در خصوص قرارداد کتاب/اصول فلسفه و روش رئالیسم که آماده‌سازی آن با همکاری استاد شهید مرتضی مطهری و به طور مشترک بوده است، این جمله علامه بسیار پر معناست که در مورد حق‌التألیف می‌نویسند: «امر با جناب عالی است، اگر مایل بودید نصف، اگر مایل بودید یک‌سوم، اگر مایل بودید یک‌چهارم و هر عددی که مایل باشید.» این سخن را باید با آب طلا نوشت که استاد خطاب به شاگردش شهید مطهری می‌نویسد: «من پول را بالطبع دوست دارم، اما جناب عالی را بیشتر دوست دارم.»

بخش تقریظ‌ها بر کتاب‌های مختلف، بُعد دیگری از آثار روح قدسی علامه و اشراف او بر منشورات قدیم و جدید را نشان می‌دهد.

سرانجام به مباحثهٔ مکتوب استاد با تلمیذ ارجمندش، آیت‌الله جوادی آملی - حفظه الله - دربارهٔ مباحث مطرح‌شده در دو کتاب فلسفی بدایه و نهاییه می‌رسیم که با دقت تلمیذ و عنایت استاد، به رشتهٔ تحریر درآمده و ارزش ماندگاری دارد.

ملحقات یا پیوست‌ها، شامل چند بحث و مطلب ارزشمند در رابطه با علامه طباطبائی است، که نقل آن‌ها، با توجه به موضوعات آخرین مجلد از «مجموعه آثار علامه» بی‌مناسبت نخواهد بود. این پیوست‌ها عبارتند از:

۱. تقریظ آیه‌الله سیدمحمدکاظم شریعتمداری بر تفسیر المیزان که برای جلوگیری از تهاجم متحجران به علامه طباطبائی صادر شده است. متن دست‌خط، علاوه بر متن تایپ‌شده، نقل می‌گردد.

۲. مقاله «دورنمای فلسفه اسلامی» به قلم خود علامه طباطبائی که در میان اوراق ایشان به دست آمد و به ظاهر مقدمه‌ای برای یک سلسله مباحث فلسفی بوده است. متن تایپ‌شده و دست‌خط خود علامه نقل شده است.

۳. دو صفحه از کتاب *سفار*، چاپ قدیم، که با حواشی علامه طباطبائی و با دست‌خط خود ایشان مزین شده است. اصل این کتاب - *سفار* - نسخه متعلق به آیه‌الله سیدعزالدین زنجانی است، که در موقع تدریس آن، توسط علامه بر حواشی کتاب افزوده شده است.

۴. داریوش شایگان، شرحی درباره یک مکاشفه یا شهود عرفانی که خود شاهد و ناظر آن بوده است، در گفت‌وگویی نقل می‌کند که به علت اهمیت موضوع - به‌ویژه با توجه به مواضع ناقل آن - از کتاب ایشان نقل شده است.

۵. پیوست پنجم، تسلیت‌نامه مرحوم آیه‌الله العظمی سیدعبدالله شیرازی - مشهد مقدس - است که پس از رحلت علامه طباطبائی، صادر شده است.

... توضیحات بیشتر درباره این ملحقات، در آغاز بخش هشتم کتاب خواهد آمد.

اینک و در پایان بی‌مناسبت نیست از کسانی که نامه یا دست‌خط یا سند و مدرکی، غیر از آنچه در این مجموعه آمده است، در اختیار دارند، انتظار داشته باشیم که

نسخه‌ای از آن را در اختیار این جانب قرار دهند تا از آن در چاپ‌های بعدی این کتاب، استفاده شود و به غنای این مجموعه افزوده گردد.

از مدیریت و دست‌اندرکاران کارآزموده تولید مؤسسه بوستان کتاب که در آماده‌سازی، چاپ و نشر این مجموعه تلاش فراوان نمودند، سپاس گزارم. یادآوری دو نکته ضروری به نظر می‌رسد:

اول، اغلب توضیحات در پاورقی‌های کتاب از این جانب است. دوم، نسب‌نامه خاندان طباطبائی، تألیف مرحوم علامه طباطبائی که قبلاً به‌طور مستقل چاپ شده در پایان این کتاب نقل گردید و به این ترتیب دهمین جلد از «مجموعه آثار علامه طباطبائی» به پایان می‌رسد. به امید آن‌که مورد قبول حق تعالی قرار گیرد.

قم: حوزه علمیه

سیدهادی خسروشاهی

۲۵ شوال المکرم ۱۴۳۷ ق. مرداد ۱۳۹۵ ش.